

Annales

Instituti

Archaeologici

XI - 2015

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Ivana Ožanić Roguljić
Asja Tonc

Tehničke urednice/Technical editors

Ivana Ožanić Roguljić
Asja Tonc

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Michreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Una Krizmanić Ožegović

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Una Krizmanić Ožegović (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Ivana Ožanić Roguljić
Asja Tonc

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2015.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Sotin i Opatovac, probna arheološka istraživanja višeslojnih nalazišta 2014. godine
- 14** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Sotin, arheološka istraživanja stariježeleznodobnog groblja u Podunavlju 2014. godine
- 18** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2014. godine
- 23** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marina Sečkar
- Beli Manastir – Širine, zaštitna istraživanja prapovijesnog i srednjovjekovnog nalazišta AN 2A na dionici autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj 2014. godine
- 28** **Siniša Krznar**
- Arheološko istraživanje lokaliteta AN 8 Donji Miholjac – Goračka
- 33** **Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2014. godine
- 38** **Saša Kovačević**
- Nova Bukovica – Sjenjak 2014. godine
- 43** **Marko Dizdar**
- Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2014. godini
- 46** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
- Dolina, istraživanje kasnobrončanodobnog groblja pod tumulima 2014. godine
- 50** **Tajana Sekelj Ivančan**
- Arheološki ostaci triju naselja na Sušinama u Virju
- 54** **Siniša Krznar**
- Nova sezona istraživanja lokaliteta Torčec – Cirkvišće

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Sotin and Opatovac, trial research of multilayered sites in 2014*
- 14** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Sotin, archaeological research of an Early Iron Age cemetery in Danube region, 2014*
- 18** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- Research results from Batina – Sredno site in 2014*
- 23** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marina Sečkar
- Beli Manastir – Širine, rescue excavations of the prehistoric and medieval site AN 2A on the A5 highway, Beli Manastir-Osijek-Svilaj section in 2014*
- 28** **Siniša Krznar**
- Archaeological research of AN 8 - Donji Miholjac – Goračka site*
- 33** **Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research 2014*
- 38** **Saša Kovačević**
- Nova Bukovica - Sjenjak 2014*
- 43** **Marko Dizdar**
- Research results from the La Tène cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2014*
- 46** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
- Dolina, research of the Late Bronze Age tumulus cemetery in 2014*
- 50** **Tajana Sekelj Ivančan**
- Archaeological remains of three settlements on Sušine in Virje*
- 54** **Siniša Krznar**
- New season of research at the Torčec-Cirkvišće site*

59 **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić
Tena Karavidović

Rezultati arheološkog iskopavanja lokaliteta Kalnik – Igrišće 2014. godine

59 **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić
Tena Karavidović

Results of archaeological excavation from Kalnik – Igrišće site in 2014

63 **Tatjana Tkalčec**

Novi pogledi na stara obrambena zdanja: burg Vrbovec u Klenovcu Humskom, arheološka istraživanja 2014. godine

63 **Tatjana Tkalčec**

New perspectives on ancient fortifications: Vrbovec Castle in Klenovec Humski, archaeological investigations in 2014

74 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Sustavna istraživanja lokaliteta Crikvenica – Ad turre: obrada nalaza 2014. godine i izložba 845°C Ad turre (Muzej grada Crikvenice)

74 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Systematic research of Crikvenica – Ad turre site: analysis of finds in 2014 and the 845°C Ad Turre exhibition (Museum of Crikvenica)

77 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra

Istraživanje regionalne antičke keramičarske proizvodnje i organizacija III. međunarodnoga arheološkog kolokvija Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru, Crikvenica 2014. (Hrvatska zaklada za znanost, projekt RED)

77 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra

Research in ancient regional pottery production and organization of the Third International Archaeological Colloquium "Roman pottery and glass manufactures. Production and trade in the Adriatic region", Crikvenica 2014 (HRZZ Croatian Science Foundation, Project RED)

80 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Branko Mušić
Bartul Šiljeg
Ana Konestra

Geofizička istraživanja antičkih struktura u uvali Mahučina na otoku Rabu (općina Lopar) 2014. godine (projekt RED, Hrvatska zaklada za znanost)

80 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Branko Mušić
Bartul Šiljeg
Ana Konestra

Geophysical survey of ancient structures in Mahučina Bay on the Island of Rab (Lopar municipality), 2014 (HRZZ, Croatian Science Foundation, Project RED)

83 **Asja Tonc**
Ivan Radman-Livaja
Anja Bertol

Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2014. godine

83 **Asja Tonc**
Ivan Radman-Livaja
Anja Bertol

Results of trial excavations at Sveta Trojica hillfort in 2014

87 **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2014. godine

87 **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay at the Island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2014

Terenski pregledi

93 **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg**

Terenski pregled na prostoru općina Belišće, Marijanci i Donji Miholjac

98 **Zorko Marković
Katarina Botić
Danimirka Podunavac
Jasna Jurković**

Rezultati terenskog pregleda općine Koška 2014. godine

104 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Ina Miloglav**

Prikaz rezultata prve faze sustavnoga terenskog pregleda gornje Podravine

109 **Tatjana Tkalčec
Daria Ložnjak Dizdar**

Terenski pregled predjela desne obale srednjeg toka rijeke Glogovnice (Repinec, Festinec, Pokasin, Špiranec)

116 **Tatjana Tkalčec**

Terenski pregled okolice grada Vrbovca tijekom 2014. godine, Zagrebačka županija

128 **Goranka Lipovac Vrkljan
Ana Konestra**

Projekt Arheološka topografija otoka Raba – rezultati terenskog pregleda na području grada Raba u 2014. godini i izložba Arheološka topografija: putovanje kroz prošlost Lopara

Zračna arheologija

135 **Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić**

Zračna arheologija u istočnoj Slavoniji 2014. godine

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

141-148

Field Surveys

93 **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg**

Field survey on the territory of Belišće, Marijanci and Donji Miholjac municipalities

98 **Zorko Marković
Katarina Botić
Danimirka Podunavac
Jasna Jurković**

Results of a field survey of Koška municipality in 2014

104 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Ina Miloglav**

Presentation of results of the first stage of systematic field survey of Upper Podravina (Drava valley)

109 **Tatjana Tkalčec
Daria Ložnjak Dizdar**

Field survey of the right bank of Glogovnica's midstream (Repinec, Festinec, Pokasin, Špiranec)

116 **Tatjana Tkalčec**

Field survey of the area surrounding Vrbovec, Zagrebačka County, 2014

128 **Goranka Lipovac Vrkljan
Ana Konestra**

Project Archaeological topography of the Island of Rab – results of field survey in the City of Rab area in 2014 and exhibition Archaeological topography: a journey through the history of Lopar

Aerial archaeology

135 **Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić**

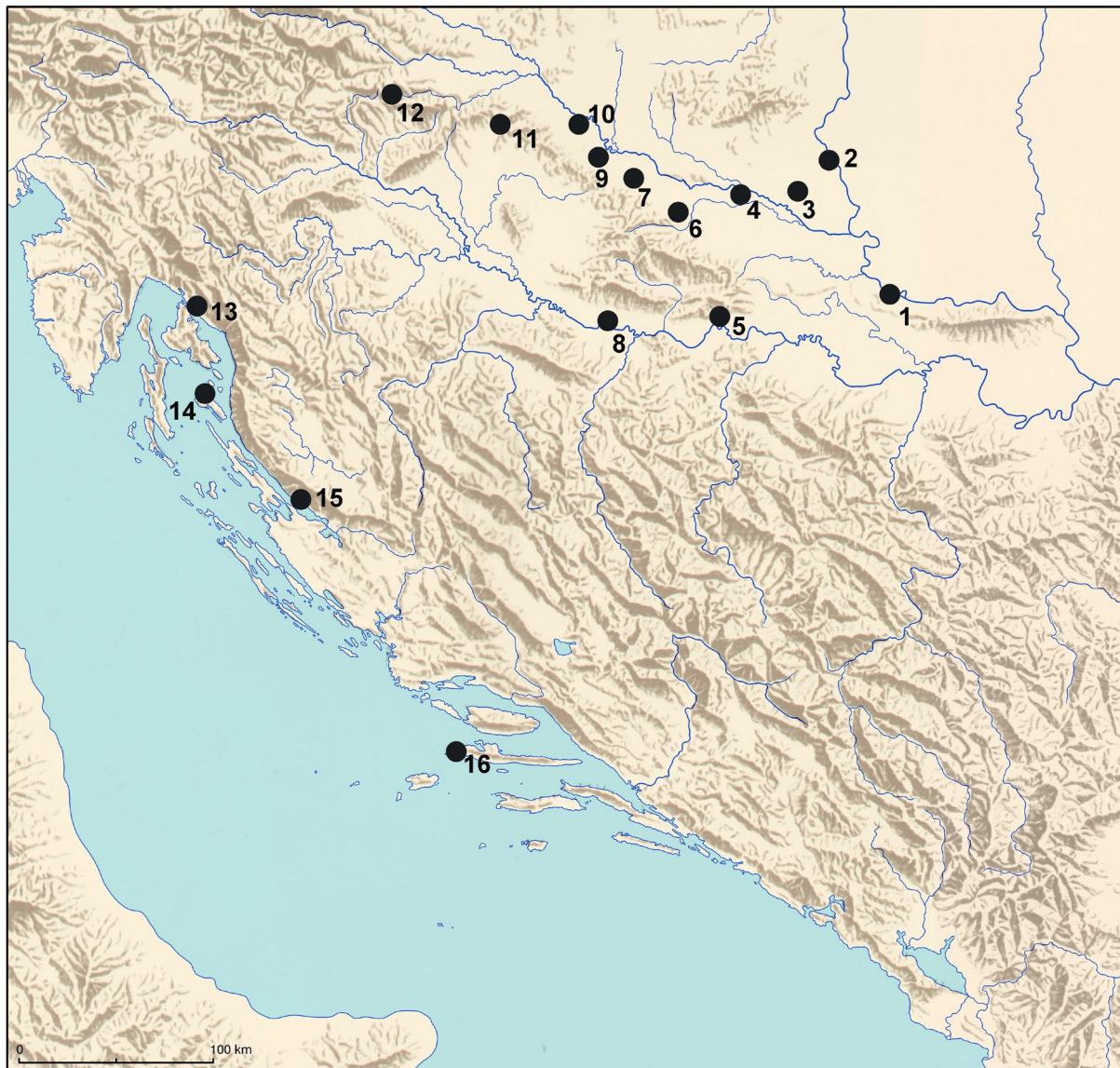
Aerial archaeology in eastern Slavonia in 2014

Additional scientific activity of the Institute

141-148

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Sotin, Opatovac	9. Virje – Sušine
2. Batina – Sredno	10. Torčec – Cirkvišće
3. AN 2A Beli Manastir – Širine	11. Kalnik – Igrišće
4. AN 8 Donji Miholjac – Goračka	12. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
5. Slavonski Brod – Galovo	13. Crikvenica – Igralište
6. Nova Bukovica – Sjenjak	14. Rab – Mahučina
7. Zvonimirovo – Veliko polje	15. Gradina Sv. Trojica
8. Dolina	16. Sveti Klement – Soline

Beli Manastir – Širine, zaštitna istraživanja prapovijesnog i srednjovjekovnog nalazišta AN 2A na dionici autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj 2014. godine Beli Manastir – Širine, rescue excavations of the prehistoric and medieval site AN 2A on the A5 highway, Beli Manastir-Osijek-Svilaj section in 2014

Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Marina Sečkar

Primljeno/Received: 08. 07. 2015.
Prihvaćeno/Accepted: 25. 08. 2015.

Zaštitnim arheološkim istraživanjima na nalazištu AN 2A Beli Manastir – Širine na trasi autoceste A5 otkriveni su rubni dijelovi neolitičkog i eneolitičkog naselja. Istražen je dio naselja i groblja ranobrončanodobne inkrustirane keramike te farma i jedan grob iz srednjeg vijeka. Horizontalna stratigrafija nalazišta omogućuje proučavanje odnosa naselja i groblja iz ranoga brončanog doba, a otkriveni dijelovi naselja i groblja iz drugih razdoblja dopunjavaju kartu naseljenosti jugozapadnog dijela Baranje.

Gljučne riječi: Beli Manastir, Baranja, naselje, groblje, neolitik, eneolitik, lasinjska kultura, rano brončano doba, inkrustirana keramika, srednji vijek

Keywords: Beli Manastir, Baranja, settlement, cemetery, Neolithic, Copper Age, Lasinja culture, Early Bronze Age, encrusted pottery, Middle Ages

U razdoblju od 14. listopada do 14. prosinca 2014. godine Institut za arheologiju iz Zagreba, pod vodstvom dr. sc. Darije Ložnjak Dizdar, proveo je zaštitna istraživanja nalazišta AN 2A Beli Manastir – Širine (od km 5+900,00 do km 6+450,00) na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Svilaj, dionica Osijek – Beli Manastir (Osječko-baranjska županija). Na arheološkom nalazištu (AN) 2A Beli Manastir – Širine istražena je površina od 48 061 m². Zaštitna arheološka istraživanja su financirale Hrvatske autoceste d. o. o.

U istraživačkom timu sudjelovali su, uz voditeljicu istraživanja, dr. sc. Marko Dizdar iz Instituta za arheologiju, Marina Sečkar, stručna suradnica Instituta za arheologiju, i Nikolina Bencetić, mag. prapovijesne arheologije, crtač Dalibor Radman, tri tehničara i 9–12 fizičkih radnika ovisno o potrebama. Nacrtanu dokumentaciju prema snimci totalnom stanicom arheološkog tima Instituta za arheologiju načinio je Arheoplan d. o. o.

Tijekom probnih istraživanja zabilježeno je postojanje prapovijesnog nalazišta smještenog zapadno od Belog Manastira. Nalazište je položeno na blago povišenom položaju sjeverno od kanala Haljevo, a južno od ceste Beli Manastir – Baranjsko Petrovo Selo. Riječ je o dva ovalna uzvišenja okružena s udolinama nekadašnjih manjih vodotoka na kojima se uočavaju površinski nalazi keramičkih ulomaka.

S obzirom na to da trasa buduće autoceste prolazi dvama manjim uzvišenjima, arheološkim istraživanjima zabilježene su veće koncentracije objekata i nalaza upravo na ta dva uzvišenja – jugoistočnom i sjeverozapadnom.

Na sjeverozapadnom uzvišenju, na kraju samoga registriranog lokaliteta (prije stacionaže km 6+450,00) istraženi su južni dijelovi naselja lasinjske kulture, jugoistočni dio naselja kulture inkrustirane keramike s ostacima brojnih nastambi, radnih prostora te otpadnih jama i jedan kosturni srednjovjekovni grob (sl. 1).

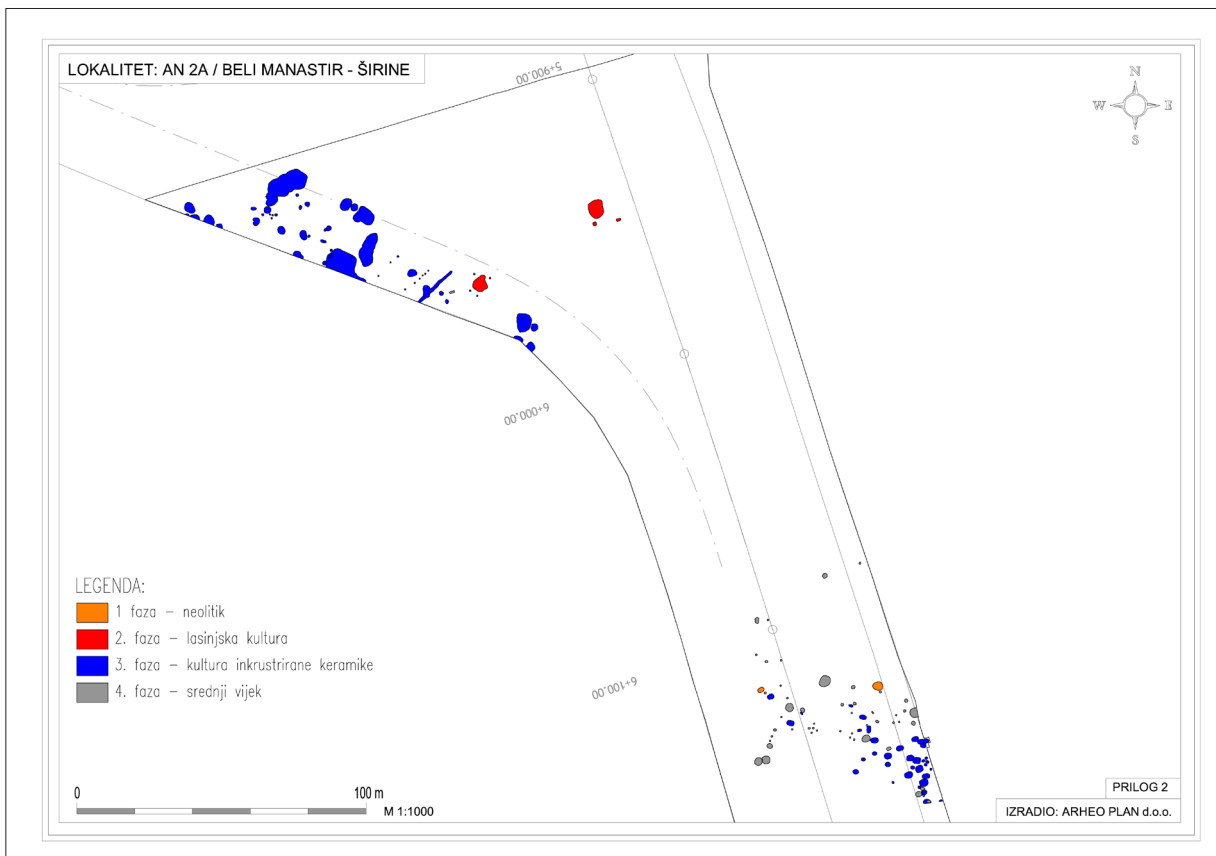
U jugoistočnom dijelu zabilježene su jame s rijetkim neolitičkim nalazištima, istražena su 35 paljevinska groba kulture inkrustirane keramike te rubni dio ili manje gospodarstvo iz razdoblja srednjeg vijeka.

Iskopavanje je potvrdilo kako je riječ o iznimno važnom nalazištu smještenom u zapadnom podnožju Banskoga brda, nedaleko od rijeke Karašice.

Neolitik

Na južnom dijelu trase otkriveno je nekoliko jama koje se prema rijetkim ulomcima keramike u njihovim zapunama mogu datirati u vrijeme neolitika. Položaj i mali broj jama uz istočni rub iskopa sugerira postojanje neolitičkog nalazišta istočno od trase autoceste, pa su ova istraživanja zahvatila samo njegov zapadni rub.

Broj neolitičkih nalazišta u Baranji nije velik. Dosad zabilježena nalazišta uglavnom su povezana s prvim gredama zapadno od Kopačkog rita i Dunava te naselje zabilježeno u Bolmanu (Minichreiter 1987: 51, sl. 3; Bojčić et al. 2010: tab. 1).

Sl. 1 Plan arheološkog nalazišta Beli Manastir – Širine (za Institut za arheologiju izradio: Arheoplan d. o. o.).

Fig. 1 Layout of the Beli Manastir – Širine site (made by: Arheoplan, Ltd. for the Institute of Archaeology).

Eneolitik

U sjevernom dijelu nalazišta pronađena su dva veća poluukopana objekta od kojih je oko jednog bila konstrukcija od četiri stupa, a kod drugog dva stupa s južne strane (sl. 1).

Njihov položaj također sugerira da je istraživanjima na trasi zahvaćen samo južni periferni rub lasinjskog naselja. Dosad su na području Baranje nalazišta lasinjske kulture zabilježena terenskim pregledima (Bojčić et al. 2010: 83, tab. 1). Prema širim kartama rasprostranjenosti na području zapadne Baranje mogao bi se očekivati istočni rub rasprostiranja čime bi nalazi iz Belog Manastira – Širine dopunili podatke o njezinoj rasprostranjenosti i istočnoj granici (Banffy 1994: Fig. 2).

Sl. 2 Jama SJ 108 (snimila: D. Ložnjak Dizdar).

Fig. 2 Pit SU 108 (photo by: D. Ložnjak Dizdar).

Brončano doba

Najveći broj istraženih objekata iz naselja na sjeverozapadu i istraženi grobovi (35) na jugoistoku nalazišta Beli Manastir – Širine pripadaju kulturi inkrustrirane keramike. Sretna je okolnost da je trasa buduće autoceste prošla preko dvije susjed-

ne uzvisine koju su ranobrončanodobni stanovnici iskoristili za svoje naselje i groblje (sl. 1).

Naselje se smjestilo na sjevernijoj uzvisini i trasa autoceste obuhvatila je samo dio njegove jugoistočne četvrtine (sl. 1). Istražena infrastruktura naselja pružila je brojne podatke o velikim ukopanim objektima koji su vjerojatno imali gospodarsku namjenu, o jamama za zalihe (SJ 51) sudeći prema nalazima čitavih posuda u njima, te ostacima srušenih peći, nizovima stupova koji upućuju na nadzemne kuće te pratećim jarcima uz njih. U poluukopanim objektima i jamama pronađen je veći broj keramičkih nalaza, te nalazi životinjskih kostiju.

Istražena infrastruktura naselja dopunjava dosadašnje

Sl. 3 Poluukopani objekt SJ 234 s okolnim stupovima od nadzemne konstrukcije (snimila: D. Ložnjak Dizdar).

Fig. 3 Half-buried structure SU 234, with surrounding postholes of the over-ground construction (photo by: D. Ložnjak Dizdar).

spoznaje o zajednicama kultura inkrustrirane keramike. Na području Baranje dosad nisu bili istraženi objekti tako velikih površina u naseljima.

Jugoistočno od naselja nalazilo se istovremeno groblje pri čemu su istražena 34 groba iz vremena kulture inkrustirane keramike (sl. 1). Uz istočni rub iskopa trase zabilježena je veća gustoća grobova, stoga je ovim arheološkim istraživanjima obuhvaćen njegov zapadni rub. Otkrivene su dvije vrste grobova – plitko ukopane rake s ostacima spaljenih pokojnika položenim u urne, bez priloga, te većim i dubljim grobnim rakama u koje su bili položeni ostaci spaljenih pokojnika te brojni prilozni keramičkih posuda. Među drugim tipom grobova mogu se razlikovati oni s manjim i većim brojem posuda kao priloga u grobovima u većim grobnim rakama dimenzija oko prosječno 2×3 m. U nekim grobovima bile su položene i životinjske kosti. Također, u pojedinim su grobovima otkrivene pravokutne strukture složene priloga i spaljenih kostiju koje upućuju na moguće sanduke od organskog materijala, vjerojatno drva (grob 28).

Prema preliminarnim rezultatima istraživanja, ranobrončanodobno groblje na položaju Širine u Belom Manastiru može se datirati u mlađu fazu južne skupine kulture inkrustirane keramike, odnosno u Br A2 stupanj. U isto vrijeme datira se i grob iz Vardarca (Šimić 2002) te 4. i 5. faza na groblju Bonyhad u jugoistočnoj Transdanubiji (Szabó 2010).

Razlika u pogrebnom ritualu zamijećena između grobova u urni i grobova gdje su spaljeni ostaci pokojnika bili položeni izravno u grobnu raku možda je ovisila o dobi pokojnika prema preliminarnim rezultatima antropološke ekspertize dr. sc. Petre Rajić Šikanjić grobova *in situ*.

Rezultati zaštitnih istraživanja pružaju mnoge mogućnosti u daljnjem proučavanju života u naselju i poimanja smrti kroz pogrebne običaje zabilježene prilikom istraživanja groblja krajem ranoga brončanog doba.

Sl. 4 Ukopani radni prostor SJ 76 (snimio: M. Dizdar).

Fig. 4 Workspace SU 76 dug in (photo by: M. Dizdar).

Sl. 5 Jama SJ 51 s posudama i kamenim žrvnjem *in situ* (snimio: M. Dizdar).

Fig. 5 Pit SU 51 with pots and a grindstone *in situ* (photo by: M. Dizdar).

Sl. 6 Dvojni grob 17 s dvije urne (snimila: M. Sečkar).

Fig. 6 Double burial in grave 17 with two urns (photo by: M. Sečkar).

Sl. 7 Grob 8 (snimila: D. Ložnjak Dizdar).

Fig. 7 Grave 8 (photo by: D. Ložnjak Dizdar).

Sl. 8 Pogled na istraženi dio groblja kulture inkrustirane keramike (snimila: D. Ložnjak Dizdar).

Fig. 8 View on the explored part of the encrusted pottery culture cemetery (photo by: D. Ložnjak Dizdar).

Srednji vijek

Na jugoistočnom dijelu nalazišta otkriveno je nekoliko objekata s nalazima iz razdoblja razvijenoga srednjeg vijeka (13.–14. stoljeće) (sl. 1). Riječ je o manjim jamama, ostacima stupova i jednom većem ukopanom objektu gdje su pronađeni tragovi ognjišta, željezna britva i veća količina keramike.

Vjerojatno se radi o manjem gospodarstvu ili rubnom dijelu kakvog naselja koje se nalazilo zapadno ili istočno od trase buduće autoceste.

U sjeverozapadnom dijelu nalazišta na uzvisini otkriven je jedan dosta oštećen kosturni grob (sl. 10), orijentacije zapad – istok, bez nalaza. Grob je prema orijentaciji i položaju u odnosu na srednjovjekovno naselje pripisan istom razdoblju.

Zaštitna arheološka istraživanja na nalazištu Širine upozorila su na bogatu slojevitost tisućljetne naseljenosti na prostoru Baranje koja je oduvijek bila privlačan prostor za naseljavanje zbog svojih okolišnih resursa i geografskog položaja između dvije velike rijeke Dunava i Drave, čije su doline bile i prirodni prometni pravci.

Blizina manje rijeke Karašice i plodna greda uz njezin tok pružili su dobre uvjete za naseljavanje tijekom neolitika, bakrenog doba, ranoga brončanog doba te srednjeg vijeka. Važno je istaknuti kako je naselje u Širinama malo udaljeno (oko 700 m) od toka rijeke Karašice.

Istraženi rubni dijelovi naselja iz neolitika i vremena lasinjske kulture upućuju na važnost prikupljanja svih podataka o naseljavanju, ne samo položaja uz vodotoke nego i na položajima na kojima je teže uočiti tragove naseljavanja a koji najčešće ukazuju na manje zaseoke i gospodarstva u mreži naseljenosti određenog prostora u specifičnom razdoblju. Otkriće dijela naselja lasinjske kulture prilog je poznavanju istočnog ruba rasprostranjenosti te bakrenodobne kulture.

Rezultati zaštitnih istraživanja na Širinama pružili su mogućnost proučavanja odnosa istovremenog naselja i groblja kulture inkrustirane keramike za što dosad nije bilo prilike na hrvatskom području. Preliminarni rezultati tijekom iskopavanja pokazuju kako je riječ o zajednicama koje su dulje vrijeme obitavale i zadržale se na ovom prostoru, za razliku od prostora južno od Drave gdje su dosad istraženi samo manji jamski objekti (Martinec 2002).

Gustoća naselja kultura inkrustirane keramike u Baranji (Šimić 2000: 100, karta 10.1; Kiss 2012: fig. 13) ukazuje da je ovaj prostor bio gusto naseljen tijekom kulture inkrustirane keramike te stoga naselja na položajima malo udaljenim od većih vodotoka poput Širina daju dragocjene podatke o slici naseljenosti Baranje i infrastrukturi takvih neutvrđenih naselja.

Istraženi srednjovjekovni horizont na Širinama uklapa se u sliku guste naseljenosti ovog prostora u srednjem vijeku (Minichreiter 1987: sl. 56).

Zaštitna arheološka istraživanja na nalazištu Beli Manastir – Širine donijela su brojne podatke o naseljenosti ovog prostora tijekom neolitika, lasinjske kulture, kulture inkrustirane keramike i srednjeg vijeka.

Najveći broj istraženih objekata u naselju i groblje pripadaju razdoblju kraja ranoga brončanog doba, južnoj skupini kulture inkrustirane keramike, čime ovo nalazište postaje dobar primjer za proučavanje infrastrukture naselja te prostornih odnosa prema groblju te rituala koje su primjenjivale zajednice koje su nastanjivale ovaj prostor i ovdje pokopavale svoje mrtve.

Zaštitna istraživanja uputila su i na činjenicu da su doline velikih rijeka poput Dunava i Drave činile prirodne komunikacije i danas vidljive u prostoru, ali da su između njih postojale manje komunikacije koje su također imale iznimnu važnost u komunikaciji prapovijesnih i srednjovjekovnih zajednica koje su nastanjivale ovaj prostor, a koje je bez ovakvih istraživanja teže iščitavati i proučavati.

Sl. 9 Jame SJ 6 i 8 (snimila: D. Ložnjak Dizdar).

Fig. 9 Pits SU 6 and 8 (photo by: D. Ložnjak Dizdar).

Literatura

- Banffy, E. 1994, Transdanubia and Eastern Hungary in the Early Copper Age, *Jósa András Múzeum Évkönyve*, 1994, 291–296.
- Bojčić, Z., Dizdar, M., Hršak, T., Vukmanić, I., Dujmić, D., Leleković, T., 2010, Terenski pregled područja između Batine i Suze, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. VI, 80–87.
- Kiss V. 2012, *Middle Bronze Age Encrusted Pottery in Western Hungary*, *Varia archaeologica Hungarica* 27, Budapest.
- Martinec, M. 2002, Brončanodobna naseobinska jama s lokaliteta Grabrovac, *Opuscula archaeologica*, Vol. 26, 275–312.
- Minichreiter, K. 1987, Arheološko blago Baranje, *Anali Zavoda za znanstveni rad HAZU u Osijeku*, Vol. 5, 43–142.
- Szabó, G. 2010, A Dunántúli mészbetétes edények népe kultúrájának kialakulása és belső időrendje a Bonyhádon feltárt temetőrészet tükrében, *A Wosinsky mór múzeum Évkönyve*, Vol. XXXII, 101–128.
- Šimić, J. 2000, *Kulturne skupine s inkrustiranom keramikom u brončanom dobu sjeveroistočne Hrvatske*, HAZU Zavod za znanstveni i umjetnički rad Osijek, Muzej Slavonije Osijek, Biblioteka Slavonije i Baranje 2, Zagreb–Osijek.
- Šimić, J. 2002, Grob skupine s južnotransdanubijskom inkrustiranom keramikom iz Vardarca u Baranji, *Osječki zbornik*, Vol. XXVI, 27–44.

Summary

Rescue archaeological excavations at the Beli Manastir Širine site on 48,061 m² brought numerous data about the population of this area during the Neolithic, Lasinja culture, encrusted pottery culture and the Middle Ages.

Most of the structures researched in the settlement and the cemetery date back to the end of the Early Bronze Age of the south group of the encrusted pottery culture. This is why this site establishes a good example for studying settlement infrastructure and spatial relationships with the cemetery and rituals of the communities from this area whose members buried their dead there.

Rescue excavations also suggested that the large river valleys such as the Danube and Drava valleys enabled natural communication routes that are still visible today, but that even between them there was communication on a smaller scale that was also exceptionally important for communication between prehistoric and medieval communities populating this area, which is certainly more difficult to identify and study without this type of research.

Sl. 10 Srednjovjekovni grob (za Institut za arheologiju izradio: Arheoplan d. o. o.).

Fig. 10 Medieval grave (created by: Arheoplan Ltd. for the Institute of Archaeology).

